

nissa, Dénia, etc., i consta d'aquesta ciutat en un doc. de 1625, com a acte molt solemne d'una comitiva d'*andadors* i verguers (El Archivo I, 149), cosa que per tant devia referir-se a fets més crematístics o transcendentals que el mer anunci d'una defunció.

Es comprèn que el mot va caure més i més sota la influència del grup d'*anar* (*andar*) i derivats; i ara entenem del tot el sentit, bastant entremaliat, d'anada poc edificant a un cert lloc, que ens documenta JRoig en la València del S. xv; en la qual han vingut a sumar-se segurament diverses fonts, de les indicades ja, però particularment la valencianíssima de les rengleres de cucs de seda. Gens estrany d'altra banda, vist això, que a Mallorca *anar-se'n d'andanes* sigui 'passar el temps sense treballar', que a Alcoi² i a Alacant (AlcM II, § 5) s'apliqui a una mala persona, i que en l'ús menorquí *fer una andanada* (Ciutadella, Moll, MiscAlcover; AlcM) o *fer una andana* sigui 'cometre una mala acció': «Adam i Eva van fer una *andana*: faltaren als pactes, i Déu els hi desdî el Paradís» (Camps Merc., *Folkl. Men.* II, 7; AlcM II, §§ 3-5).

Vaig explicar, documentar en detall i demostrar, en el DCEC I, 205-7, l'evolució romànica per la qual es va arribar al castellà *andén* i a l'italià i català *andana* partint d'INDAGO, -INIS, 'conjunt d'homes i dispositius per encerclar la caça', 'cordó de fortificacions per impedir incursions de l'enemic', fins a les accs. 'renglera de naus --', 'renglera de canyissos de cucs --',³ etc. Em sembla que no cal repetir ací aquella llarga i detallada demostració, sobretot tractant-se d'un mot, que tot i haver pres arrels considerables en la nostra llengua, no pertanyia al seu fons primitiu i estrictament català. Vegeu, doncs, el meu article. En tot cas la forma *andana* no pot resultar d'una evolució fonètica catalanesca: -AGINEM no dóna *-ana* en català sinó *-a(t)ge* i en part (per evolucionar més dialectals) *-aina* (cf. *farratge*, *plantatge*, *imatge*; *tortellatge*, *abellatge*, altrament *tintilaina*, *voliaina*, *becaina*); i sobretot és evident que -ND- s'hauria canviat en català en una simple -n-.

En canvi en la fonètica de l'italià, on -ND- ha de romandre sense canvi en tots els dialectes, -AGINE, quan té evolució estrictament popular, en la major part dels parlars se sincopa regularment com *-ana*: *ferrana*, *lantana*, *frana*, *fiimana*. I com ens ho mostra el passatge de Muntaner, i en general les disposicions nàutiques primitives, terreny en que molt vam aprendre dels italians, el nostre *andana* nàutic⁴ és un manlleu de l'it. *andana*. Aquest és conegut en una bona varietat d'accs. populars: «posto dove i funai vanno da sù e da giù per far le funi», «striscia di fieno o altro formata falciando», 'espai entre dues rengleres d'arbres' (Vi. Monti); d'altra banda, però, coses ja referents a les embarcacions o a la mar «fila di bastimenti ancorati a canto uno dell'altro a piccola distanza» (Vi. Monti, *Proposta d'aggiunte al Vocab. della Crusca*, Palerm, 1817; Fincati, *Diz. di Marina*, Gènova, 1870; Jal, *Gloss. Naut.*, s. v.; Tommaseo). «stiva di mercanzie in una nave», «stiva di botti o di casse disposte in fila» (Monti, etc.).

Aquestes accepcions compten, d'altra banda, amb abundant documentació en molts dialectes: logudorès septentrional *andaina* 'tira o passeig d'arbres' (que és absurd considerar catalanisme com suggeria, amb el seu habitual poc preu per la fonètica, Spitzer, *ZRPb.* XLIII, 487), sard *andana* «ordine, fila» (Spano), i en particular el genovès *andània* (= it. *andana* «fila di bastimenti --»), Jal, p. 134a); en l'*AIS andana* (o lleus variants, *andagna*, p. ex., en el punt 511 de Toscana) està amplament estès amb el sentit de 'camí que s'obre el dallaire en avançar dallant un prat, i fila d'herba que va deixant al llarg del seu pas' en una gran zona del Piemont, Lombardia, Vènet, Emília i punts esparsos de Toscana i de més al Sud (*AIS*, 15 1393).

D'altra banda ja hem vist que *andana* presenta una varietat i antigor d'accs. en l'ús popular en terres balnears i encara més valencianes, que fóra sorprenent si s'hi hagués desenrotllat partint de l'ús nàutic (i més en comarques com l'interior de l'Horta, d'Alcoi, etc.). Fa la impressió que ací tenim una supervivència mossàrab. Ni un italianisme pur ni un pur mossarabisme haurien probablement prosperat gaire en l'ús definitiu de la llengua si no s'hagués donat el cas que totes dues fonts confluïen en aquest mot. I realment també en mossàrab el grup -ND- s'havia de conservar intacte, i era usual que en aquell llenguatge -AGINEM donés *-ain* o *-aina* i no pas *-én* com en castellà: mossàrab *plantain* 'plantatge', *sartaina* (*sartaneja*, *sarteneja*) SARTAGINEM. Igualment fàcil era que certs parlars mossàrabs en fessin *-agna* i que ací la *ğ* no pogués sobreviure a les refeccions que imposaren al lèxic mossàrab les onades successives de l'arabització primer i de la catalanització després.

Pel que fa a *antana*, l'aranès *antara* és 'la franja dels conreus que queda sense llaurar en cada extrem, perquè és on gira l'arada', 'espai de dos pams en els horts usat com a sementer' (Cor., *VocAr.*, p. 6); cat id. *antana* (BDC IV, 39; IX, 99; *DAG.*, s. v. *entara*,⁴⁰ *entana* a l'Escala) igual sign. i 'vorera d'un carrer': «pintant en la una porta de la sagristia un Sant Pere --- sobra y en la *entana* de ditas portas», doc. vigatà de l'a. 1700 (F. Solà, *Monogr. Hist. de Puig-l'agulla*, Vic, 1916, p. 65), mall. *əntáno* 'tornall' (el sentit aranès) a Lluçmajor (BDLC IV, 287; VI, 156), mentre que a Manacor i a Petra ho alteren en *andana* per confusió amb el nostre mot. Més extensió té la dissimilació *antara* (carrer de l'*Antara* a Pego, 1962), que també pot acabar per tornar-se *antera* com ho diuen a l'Alt Aragó (Casacuberta, BDC XXIV, s. v.), en el Baix Aragó (*antera* 'margen o línia plantada de olivos' a Binéfar; Coll Altabàs) i a d'altres llocs, per una trivialització del sufix. En el *VocAr.* vaig explicar-ho per un *ANTANA, derivat d'ANTE 'davant' molt d'acord amb les dues accs. catalanes del mot, i no veig necessitat de canviar-ho; cf., de tota manera Jud, *Rom.* XLVII, 481; Schüle, *VRom.* II, 259; Moll, *AORBB* I, 193; JHubschmid, *Rom. Helvetica* xxx, 87. La forma *antera*, *ent-*, és certament ja antiga: «tot laurador, qui aja a laurar propi blat, que aje a fer 8 solchs d'en-